

Mentormodellek összehasonlító elemzése hazai és nemzetközi viszonylatban

Langerné Buchwald Judit

ELTE PPK

Fogalmi keretek: mentorálás - tutorálás

Mentorálás, tutorálás kifejezéseket a köznyelvben gyakran szinonimaként használják, a szaknyelvben azonban eltérő jelentéstartalommal bírnak, értelmezésük szakterületenként is eltérhet.

Pedagógiai szempontból nézve:

A **mentorálás** a nevelés sajátos formája (Nagy, 2000). Jellemzője: 1) a mentor tapasztaltabb a mentoráltnál, tudása nagyobb; 2) a mentor a mentorált fejlődését segíti, 3) a mentorálás során bizalmi kapcsolat, erős kötődés alakul ki a mentor és a mentorált között (Freedman, 1992 idézi Fejes et al., 2009). A mentor és a mentorált személy viszonya: a tanár-diák viszonyal ellentétben szimmetrikus viszonyrendszerben helyezkednek el (uo.), felnőtt és gyermek/ fiatal mentori kapcsolat esetében a mentor magában hordozza, egyesíti a szülő és a kortárs kapcsolat jellemzőit (Greenberger, 2002 idézi Fejes et al., 2009)

A **tutorálás** az oktatás sajátos formája (Nagy, 2000). A tanuló egyénileg vagy csoportos keretek között megvalósuló egyéni személyre szabott oktatása (Meedway, 1994 idézi Fejes et al. 2009).

Az elemzés célja

Két magyarországi iskolán kívüli mentormodell – a Tanoda-programok és a Roma Mentor Projekt– és egy Ausztriában alkalmazott mentor-modell, a Lerncafé összehasonlító elemzésével vizsgáljuk a mentormodellek:

- célcsoportját (hátrányos helyzetű gyerekek általában vagy meghatározott célcsoport),
- funkcióját (tanulástámogatás/életkísérés),
- a mentor személyét és a vele szemben támasztott elvárásokat (iskolán belüli, tanár, hallgató, önkéntes),
- a mentorálás típusát (tandem/csoportos),
- a mentorálás megvalósulását formáját (tanrenden belüli vagy kívüli, gyakoriság, programok fajtái).

Mentorálás formái

A mentorálás lehetséges formái kialakulását tekintve: spontán kialakuló informális mentorálás vagy szervezeten létrejövő formális mentorálás

Mentor és mentorált viszonyát tekintve (arányuk, életkoruk):

- tradicionális mentorálás: egy mentor (felnőtt) – egy mentorált (fiatal/gyerek)
- csoportos mentorálás: egy mentor (felnőtt) – több mentorált (gyermek/fiatal)
- csapatmentorálás: több mentor (felnőtt) – több mentorált (gyermek/fiatal)
- kortárs mentorálás: fiatal mentorál fiatalat.

A mentorálás megvalósulási formáját tekintve: személyes vagy e-mentorálás (a mentor és a mentorált között interneten zajlik a kommunikáció)

A mentorálás megvalósulási helyét tekintve helyhez kötött mentorálás (iskola, munkahely, vallási intézmény) vagy nem helyhez kötött (közösségi mentorálás)

A mentorálás célja többletsegítség nyújtása olyan fiataloknak hátránykompenzálás vagy tehetség gondozás céljából. (Fejes et al., 2009)

A mentor programok változatos módszer- és eszköztárral igyekeznek támogatást nyújtani.

A modellek rövid bemutatása

Tanoda-modell

A TanodaPlatform szakértői által meghatározott definíció szerint „a tanoda a hátránykompenzáló és esélyteremtő programok egy lehetséges megvalósulási formája. Civil vagy egyházi szervezetek által működtetett, helyi sajátosságokra, a gyermekek, fiatalok önkéntes részvételére és egyéni szükségleteire építő innovatív szemléletű hátránykompenzáló kezdeményezés, amely egy autonóm módon használt közösségi szinten valósul meg. A tanoda olyan, a személyiségfejlődés egészét szem előtt tartó komplex szolgáltatást nyújt, amelyet a közoktatási rendszerben kevésbé sikeres, a társadalmi perifériára szoruló gyermekek és fiatalok korlátozottan vagy egyáltalán nem érhetnek el.” (Fejes és Szűcs, 2016: 13). Magyarországon kb. 280 tanoda működik, ezek közül az egyik legismertebb az Igazgyöngy Alapítvány által L. Ritók Nóra szakmai vezetésével működtetett Toldi Tanoda. A Tanoda foglalkozik magántanulókkal, esti iskolába járó felnőttekkel (délelőtt), illetve a tanítási idő után iskolás gyerekekkel, valamint napközis tábort is szerveznek. Tevékenységük kettős: egyrészt foglalkozásokat szerveznek a hátrányos helyzetű helyi gyerekek számára, másrészt a tanulásban is támogatják őket (<https://igazgyongyalapitvany.hu/tanoda>) A kép forrása:

Film a Toldi Tanodáról: <https://www.youtube.com/watch?v=9s5s6iuPCnY>

Barát-modell

A Roma Mentor Projekt oktatási intézményen belül megvalósított mentorálási forma, melynek keretében „országosan is ismert roma entellektüel iskolai kapcsolattartójával, egy helyi, nem roma pedagógussal közösen csoportmentorként szocializálják kéthetente szervezett programok keretében a halmozottan hátrányos helyzetű gyermekeket származástól függetlenül”. (...) Célja a roma identitás erősítése a roma kultúra és a roma népismeret átadásán keresztül, a roma és nem roma gyermekek közötti előítéletek lebontása és az értelmiségi lét követendő mintává tétele.” (Bogdán és Németh, 2016: 63-64). Ebben a folyamatban kiemelt szerep jut az iskolán kívülről érkező roma mentor személyes példájának és tapasztalatának. A Roma Mentor Program olyan kistélepléseken valósul meg, ahol a nehéz anyagi körülmények között élő halmozottan hátrányos helyzetű, roma tanulók szám az országos átlaghoz viszonyítva magas. (<https://rmp.bhimrao.hu/hu/basic-page/projekt>) A kép forrása: <https://rmp.bhimrao.hu/hu/article/kiadvany>

Jászkiséri Roma Mentor Program:

<https://www.youtube.com/watch?v=KjKhgo8e6RI&list=PLXQo6NKg8adHVSaOd1QUIS2LaiouWn5u1&index=1>

Lerncafé

Egy „Tanuló-kávészó”, ahol van tanulás, de nincs kávé. Az ausztriai Caritas országszerte működtet ún. „Lerncafé”-kat, ahol a 6-15 év közötti gyerekeknek nyújtanak segítséget a tanulásban, a házi feladatok elkészítésében és az iskola dolgozókatra való felkészülésben. A Lerncafé célcsoportját olyan - elsődlegesen migrációs háttérű gyerekek – alkotják, akiket a családjuk nem tud támogatni, segíteni a tanulásban, illetve nyelvi nehézségekkel küzdenek. A foglalkozások célja, hogy a gyerekek iskolai eredményei javuljanak, az iskolát eredményesen tudják befejezni, valamint a továbbtanulásra ösztönözzék őket, melynek egyik elengedhetetlen feltétele a német nyelvtudás fejlesztése. A „Lerncafé” program egyesíti a szociálpedagógiai és a szociális munka különböző koncepcióit, mint az interkulturális pedagógiát, a coaching-ot és az életút elemzést. (<https://www.caritas.at/hilfe-beratung/migrantinnen-fluechtlinge/integration-bildung/sprache-bildung/lerncafes/>, <https://ec.europa.eu/migrant-integration/intpract/lerncafes>)

Film a Lerncaféról (angol): Film (angol): https://www.caritas-austria.at/international-projects/lerncafes/?_ga=2.178120357.1822134723.1589613599-1259258589.1589613599

A mentormodellek összehasonlítása

	Tanoda-modell	Barát-modell	Lerncafé-modell
Fókusz	az etnikus fókuszról az interetnikus szemléletig	az etnikus fókuszról az interetnikus szemléletig	multi és interkulturális szemlélet
Célcsoport	hátrányos helyzetű tanulók	hátrányos helyzetű tanulók roma fókusszal	migrációs háttérű tanulók és hátrányos helyzetű
Szerep	„értelmiségi család”	„értelmiségi barát”	„értelmiségi család”
Funkció	szegénység kompenzálás kulturális programokkal, otthoni infrastruktúra pótlása, tanulástámogatás	roma identitás erősítése a roma kultúra és a roma népismeret átadásán keresztül	tanulástámogatás délutáni foglalkozás keretében
Kapcsolat az iskolai tananyag tanulásával	tanrenden kívüli és tanulástámogatás	tanrenden kívüli	tanrendhez kötött tanulástámogatás
Cél	tanulmányi sikerességet preferál	roma identitás erősítése, követendő minta adása	tanulmányi sikerességet preferál
Rendszeresség	naponta	kéthetente pár óra erejéig	naponta
Mentorálás típusa	csoportos	csoportos	csoportos
Mentor személye	iskolán kívüli szakemberek (alkalmazottak) és önkéntesek	iskolán kívüli önkéntes és iskolai szakember alkalmazott együtt	iskolán kívüli pedagógiai érzékkel rendelkező, gyermekszertető önkéntesek

¹ Az „értelmiségi család”, „értelmiségi barát” kifejezést Bogdán Péter – Némethné Végh Judit (2016): Roma Mentor Projekt: a Barát-modell. Iskolakultúra 2016/5. 63-76. c. tanulmányából vettük át.

Összegzés

A mentor programok változatos módszer- és eszköztárral igyekeznek támogatást nyújtani a hátrányos helyzetű gyerekeknek és fiataloknak tanulási és karrierépítési esélyeik javításában, és a helyi igényekhez és lehetőségekhez igazodva alakítják saját profiljukat. A programok megvalósításában az iskolával való szoros együttműködésre és lazább kapcsolatra egyaránt van példa. Cél lenne egyrészt az iskolán kívüli mentorálás módszertanának, jó gyakorlatának adaptálása, az önkéntes segítés meghonosítása a közoktatási intézményekben, másrészt a pedagógusképzés során a hallgatók felkészítése az önkéntes pedagógiai munkára és bevonása önkéntesként a mentori programokba.

Irodalom

Bogdán Péter – Némethné Végh Judit (2016): Roma Mentor Projekt: a Barát-modell. Iskolakultúra 2016/5. 63-76.

Fejes József Balázs – Kasik László – Kinyó László (2009). Bevezetés a mentorálás kutatásába. Iskolakultúra 2009/5-6. 40-54.

Fejes József Balázs – Szűcs Norbert (2016). A tanodaszféra és a TanodaPlatform kapcsolódási pontja. In: Fejes József Balázs – Lencse Máté – Szűcs Norbert (szerk.) Mire jó a tanoda? A Tanoda Platform keretében összegyűjtött innovációk, kutatások, történetek. Szeged: Motiváció Oktatási Egyesület. 13-21.

L. Ritók Nóra (2016). Tanoda vagy iskola? In: A tanodaszféra és a TanodaPlatform kapcsolódási pontja. In: Fejes József Balázs – Lencse Máté – Szűcs Norbert (szerk.) Mire jó a tanoda? A Tanoda Platform keretében összegyűjtött innovációk, kutatások, történetek. Szeged: Motiváció Oktatási Egyesület. 22-26.

Mikula, Regina – Klinger, Sabine (2019): Das Flüchtlende Café als interkultureller Begegnungsraum für Lern- und Bildungsprozesse. Ein Praxisbericht. In: Lern und Bildungsräume Herg. von Gruber, Elke – Schmied, Kurt. Wien, Bundesministerium Bildung, Wissenschaft und Forschung.

Nagy József (2000). XXI. század és nevelés. Budapest: Osiris Kiadó.